

**МІЖНАРОДНА СТУДЕНТСЬКА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ
ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА ПРАКТИКИ ЙОГО
ЗАСТОСУВАННЯ», ПРИСВЯЧЕНА 90-РІЧЧЮ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
АКАДЕМІКА В. В. СТАШИСА**

21–22 травня 2015 р. у Харкові у приміщенні Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого відбулась міжнародна студентська наукова конференція «Актуальні проблеми законодавства України про кримінальну відповідальність та практики його застосування», присвячена 90-річчю з дня народження видатного вченого-правознавця, одного із засновників Національної академії правових наук України, академіка та академіка-секретаря відділення кримінально-правових наук, Героя України Володимира Володимировича Сташиса. Метою проведення конференції стало обговорення сучасного стану науки і законодавства та прогнозування їх майбутнього розвитку з урахуванням наукових здобутків одного з найкращих представників національної науки кримінального права.

Організаторами конференції виступили кафедри кримінального права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Очолив оргкомітет **А. П. Гетьман** – проректор Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України. Заступники оргкомітету: завідувачі ка-

федр кримінального права професора **М. І. Панов** і **В. І. Тютюгін**, професор **Л. М. Демидова** і доцент **В. М. Киричко**; відповідальний секретар – асистент кафедри кримінального права № 1 **Н. В. Носко**. До організаційного комітету з підготовки та проведення цього наукового заходу також увійшли представник Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України (старший науковий співробітник **М. В. Шепітко**) та студенти з Інституту підготовки кадрів для органів прокуратури України Університету: **Д. Беренов**, **Ю. Вакуляк**, **Б. Гладких**, **І. Левандовська**, **М. Підлісний**, **Д. Салгалова**. Студентський науковий форум проходив під патронатом ректора Університету, доктора юридичних наук, професора, академіка Національної академії наук України і Президента Національної академії правових наук України **В. Я. Тація**.

У конференції взяли участь 160 студентів. Разом зі студентами з Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого свої наукові доповіді і повідомлення для обговорення представили понад 30 молодих дослідників з інших вищих навчальних закладів України (Академії адвокатури України, Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, Класичного приватного університету імені В. В. Сташиса (м. Запоріжжя), Київського національного торговельно-економічного університету, Львівського національного університету імені Івана Франка, Національної академії внутрішніх справ, Національного авіаційного університету, Національного гірничого університету, Національного університету імені Т. Г. Шевченка, Національного університету «Одеська юридична академія», Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут», Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, Полтавського юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, Харківського національного уні-

верситету внутрішніх справ). На цей науковий форум були запрошені студенти з Австрії, Білорусі, Грузії, Казахстану, Молдови, Польщі, Росії, США.

Конференція проходила протягом двох днів. У перший день роботи відбулося пленарне засідання та робота восьми секцій, що розглянули питання за такими напрямками: історія розвитку законодавства України про кримінальну відповідальність; кримінальне законодавство зарубіжних країн; теорія криміналізації діянь; інститут злочину; інститут кримінальної відповідальності; злочини проти особи; злочини проти суспільства; злочини проти держави та міжнародного правопорядку.

Другий день відзначився продовженням роботи у секціях та підведенням підсумків, після якого для іногородніх учасників конференції проведено екскурсію по історичним місцям нашого міста.

Оргкомітет обрав три робочих мови (українську, англійську та російську). Показово, що багато доповідей і повідомлень підготовлено студентами нашого Університету англійською мовою, що стає звичайним для таких заходів і сприяє більш глибокому ознайомленню світового середовища, студентства у різних країнах із рівнем підготовки юридичних кадрів у нашій країні й науковими інтересами студентів.

Відкрив науковий захід голова оргкомітету, проректор з наукової роботи Університету, доктор юридичних наук, професор, академік Національної

академії правових наук України **А. П. Гетьман**. Він зазначив, що конференція, яка відбувається у межах святкування Дня науки, присвячена 90-річчю з дня народження видатного вченого в галузі кримінального права та криминології, дійсного члена (академіка), члена президії Національної академії правових наук України, одного з її засновників та академіка-секретаря відділення кримінально-правових наук, Героя України Володимира Володимировича Сташиса. Тема конференції є актуальною і символічною. Вона об'єднує два принципових підходи в науці, які традиційно підтримуються в Університеті: розгляд сучасного стану науки і законодавства та прогнозування їх стану у майбутньому через призму історичної спадщини найкращих учених, які залишили вагомий внесок у базу своїх наукових досягнень.

Голова оргкомітету також підкреслив, що Володимир Володимирович Сташис був і залишається одним з яскравих представників вітчизняної правової науки, де ключове місце займає кримінальне право. Сьогодні ім'я цього провідного вченого-правознавця широко відомо як в Україні, так і далеко за її межами. Його науковим поглядам, пропозиціям, концепціям завжди були притаманні глибина й обґрунтованість, що простежується, приміром, у багатьох положеннях Кримінального кодексу України 2001 р., над проектом якого професор Володимир Володимирович Сташис працював протягом майже 10-ти років як член робочої групи, а як науковець він працював протягом усього свого життя.

Проведення засідань (пленарного і секцій) було заплановано Оргкомітетом у такий спосіб, щоб забезпечити дискусійне обговорення найактуальніших тем. Особливе місце в програмі конференції займали наукові доповіді з питань наукової спадщини академіка В. В. Сташиса. З ними виступили студенти 4 курсу Інституту підготовки кадрів для органів прокуратури України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого **І. Барабаш, Д. Божко, К. Ілюшенко, В. Нечипоренко, М. Титоренко, Д. Шагірманов**, які протягом двох останніх років вивчали та обговорювали ці питання на засіданнях гуртка з кримінального права, готували електронні варіанти наукових праць академіка В. В. Сташиса, що найближчим часом будуть передані до бібліотеки Університету.

Пленарне засідання розпочала студентка **О. Куваєва** (Інститут підготовки кадрів для органів прокуратури України, 3 курс). Її доповідь «Презумпції у кримінальному праві» було присвячено презумпціям у кримінальному праві, їх значенню та законодавчій урегульованості. Вона висвітлила результати дослідження щодо різних поглядів науковців та значення існування презумпцій у нормах вітчизняного, зарубіжного і міжнародного законодавства.

О. Балашова і Є. Гапонова (Інститут підготовки кадрів для органів прокуратури України, 2 курс) продовжили обговорення проблематики презумпцій і виступили з науковою доповіддю на тему «Презумпція невинуватості

у кримінальному праві». Вони зазначили, що необхідним є уточнення і визначення поняття презумпції невинуватості. На їх думку, воно є таким: особа вважається невинуватою в учиненні злочину, доки її винуватість не буде доведена у визначеному законом порядку і встановлена обвинувальним вироком чи ухвалою суду про звільнення від кримінальної відповідальності, які набули законної сили.

А. Литвиненко (Інститут підготовки кадрів для органів прокуратури України, 2 курс) для обговорення запропонував результати свого дослідження за темою «Поняття злочину у різних країнах Європи». Він підсумував, що поняття злочину є характерною ознакою кримінального законодавства кожної країни. Аналізуючи дефініції злочинних діянь у різних державах, дослідник зробив висновок, що в певних регіонах вони є схожими (Західна Європа – формальний характер, країни СНД – формально-матеріальний характер). Тобто визначення злочину є залежним від характерних ознак кожної країни, а, отже, є своєрідним і самобутнім.

О. Прокопенко (Інститут підготовки кадрів для органів прокуратури України, 3 курс) виступив із науковою доповіддю «Підстави криміналізації діянь». Як він вважає, основною підставою криміналізації є зміна уявлень законодавчого органу (Верховної Ради України) про певний вид діяння особи та набуття останнім суспільної небезпечності, а також зміна загально визнаної моральної оцінки відповідних діянь. На його думку, підстави криміналізації діянь не є вичерпними, і їх подальший аналіз та вивчення має теоретичне та практичне значення для суб'єктів законодавчого процесу.

Наукові доповіді **Ю. Земської, Н. Насібулліной, М. Самойленка, П. Демчука** присвячувалися різним аспектам відповідальності юридичних осіб. Так, **Ю. Земська** (Інститут підготовки кадрів для органів юстиції України, 3 курс) виступила з доповіддю «Чи необхідно закріпити поняття вини юридичної особи у чинному Кримінальному кодексі України?». Молодий науковець зазначила, що юридичну особу слід визнати суб'єктом злочину, а й

тому необхідно закріпити поняття її вини. Хоча це й суперечить принципу особистої винної відповідальності та принципу індивідуалізації кримінальної відповідальності і покарання, але ця проблема, на її думку, у майбутньому повинна знайти розв'язання на доктринальному та нормативному рівнях. При вчиненні злочину юридична особа діє умисно і цілеспрямовано, хоча і через фізичних осіб (керівників), що діють в її інтересах, в інтересах її членів та від її імені, тобто консолідують свідомість і волю всіх учасників, а також вони усвідомлюють той факт, що їх дії є злочинними, і завдадуть шкоди суспільним відносинам. Тобто вина юридичної особи опосередковується через винну поведінку уповноваженого суб'єкта. У такому разі, на думку доповідачки, повинна відповідати саме юридична особа, а не її представник, бо він діяв не від власного імені. Якщо ж фізична особа намагається замаскувати під дії юридичної особи власний злочин, то тут не може йти мова про відповідальність юридичної особи, адже фізична особа діяла у власних інтересах, тому і відповідати за скоєне повинна самотійно.

Н. Насібулліна (Інститут підготовки кадрів для органів юстиції України, 3 курс) у виступі «Кримінальна відповідальність юридичних осіб в Україні» зазначила, що сучасний світовий досвід протидії злочинності вимагає введення інституту кримінальної відповідальності юридичних осіб. Дійсно, орієнтир на встановлення адміністративної відповідальності юридичних осіб за правопорушення є малоефективним, оскільки не передбачає багатьох видів покарання, адекватних суспільній небезпечності вчинених злочинів. На її думку, запровадження кримінальної відповідальності юридичних осіб необхідне, але вимагає з боку законодавця ретельнішого теоретичного підходу та внесення відповідних змін до законів.

Продовжив тему відповідальності юридичних осіб **М. Самойленко** (Інститут підготовки кадрів для прокуратури України, 3 курс), який виступив з науковою доповіддю «Кримінальна відповідальність юридичних осіб у законодавстві юридичних осіб». Він підкреслив, що в США та Великій Брита-

нії кримінальна відповідальність юридичних осіб і деяких інших корпорацій існує вже протягом кількох десятиліть. Кримінальна відповідальність до юридичних осіб застосовується й у інших країнах загального права – Канаді, Австралії, Шотландії, Ірландії, Індії тощо, а також у низці країн романо-саксонської правової сім'ї – Австрії, Нідерландах, Франції, Бельгії, Португалії, Люксембурзі, Японії та ін.; скандинавської – Данії, Норвегії, Фінляндії, Ісландії, у країнах мусульманської (Йорданія, Ліван, Сирія), соціалістичної (КНР) та постсоціалістичної (Словенія, Угорщина, Румунії, Литві, Естонії, Молдові та ін.), а також змішаної (Ізраїль) правових систем.

Кримінальне законодавство США, як показують результати дослідження доповідача, регламентує, що за будь-яку поведінку, яку особа вчиняє на користь корпорації або робить так, що така поведінка реалізується, вона несе відповідальність у тих самих межах, в яких вона несла б її, якби ця поведінка була вчинена від її власного імені або в її власних інтересах. Натомість, більшість іноземних держав керується тим, що суб'єктом злочину може бути тільки фізична особа – людина (зокрема, країни СНД, а саме: Білорусь, Казахстан, Молдова тощо). Проте, як зазначив М. Самойленко, кримінальним законодавством більшості цих країн передбачено покарання, яке застосовується до юридичних осіб у виді штрафу. Зокрема, це стосується кримінального законодавства Данії, КНР та Австралії. Крім того, молодий дослідник підтримав висновок науковців, що досвід деяких зарубіжних країн – не лише англо-американської (США, Велика Британія, Канада), й континентальної правових систем (Нідерланди, Франція, Данія, Швейцарія, Бельгія, Словенія, Молдова) – демонструє можливість ефективного впливу на криміногенну ситуацію за допомогою встановлення кримінальної відповідальності юридичних осіб.

П. Демчук (студент 2 курсу юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка) виступив із доповіддю «До питання про види заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних

осіб». Він зазначив, що однією із проблем, на яку звертається увага в процесі дослідження заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб, є питання визначення видів таких заходів. Так, у чинному КК України, а саме у ст. 96^б передбачено такі види заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб: 1) штраф; 2) конфіскація майна; 3) ліквідація. При цьому законодавець додав, що штраф та ліквідація можуть застосовуватися лише як основні заходи кримінально-правового характеру, а конфіскація майна лише як додатковий. Однак у зв'язку із недосконалістю визначених понять та порядку застосування передбачених заходів виникають проблеми. Доповідач визначив останні та сформулював своє бачення їх розв'язання.

Із результатами дослідження іншого актуального питання «Інформація як посткласичний предмет злочину: проблеми визначення та перспективи» виступив **Я. Бєлих** (Інститут підготовки кадрів для органів прокуратури України, 3 курс). Він підкреслив, що існуючі підходи до розуміння предмета злочину потребують доповнення з урахуванням прогресивних думок учених щодо належності інформації (за наявності певних умов) до предмета злочину. Це речі матеріального світу або нематеріальні об'єкти, що здатні до матеріалізації (об'єктивації), але обов'язково у поєднання з тими матеріальними об'єктами, в яких вони знаходять своє вираження. Така специфіка певних різновидів предмета злочину має враховуватися законодавцем і правозастосувачем, а також потребує продовження наукового дослідження.

В. Матвійчук (Інститут підготовки кадрів для органів юстиції України, 3 курс) доповіла про результати наукового дослідження за темою «Корисливий мотив як ознака складу злочину». Вона, зокрема, зазначила, що корисливий мотив – це аморальне прагнення особи задовольнити індивідуальну усвідомлену потребу шляхом протиправного, тобто передбаченого законом про кримінальну відповідальність, заволодіння чужим майном або звільнення від майнових зобов'язань і скорочення звичних та необхідних за належних обставин особистих витрат.

Також учасники конференції заслухали наукову доповідь **С. Іващука** (курсанта 2 курсу факультету правоохоронної діяльності та правознавства Національної академії Державної прикордонної служби України) за темою «Тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців як вид покарання за кримінальним правом України». Він зазначив, що зміни у ст. 62 КК, очевидно, потягнуть за собою і зміни в порядку відбування аналізованого виду покарання. При цьому сьогодні, враховуючи правило роздільного тримання засуджених, на думку дослідника, необхідним буде створення окремого дисциплінарного підрозділу для офіцерського складу. Також доповідач зазначив, що в сучасних умовах актуалізується застосування потенціалу аналізованого виду покарання.

І. Бульба (курсант 3 курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства Харківського національного університету внутрішніх справ) у науковій доповіді «Проблема призначення покарання в кримінальному законодавстві» зазначила, що кримінально-правовий інститут призначення покарання потребує корегування. Максимальна ефективність останнього може бути досягнута при взаємодії законодавця та практичних працівників.

Є. Андрєєв (студент 3 курсу Інституту підготовки кадрів для органів прокуратури України) для обговорення запропонував результати свого дослідження за темою «Кримінально-правова охорона людини з моменту зачаття

до народження». У його доповіді висвітлені наявні проблеми кримінально-правової охорони ембріона (плода) людини. Розглянуто такі злочини, як незаконне проведення абортів та порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини щодо охорони ембріона (плода) людини, передбачені статтями 134, 143 КК України, а також виявлено основні проблеми, що можуть бути підставою для звільнення від кримінальної відповідальності.

У науковій доповіді «Щодо питання кримінальної відповідальності за незаконне донорство репродуктивних клітин» **Е. Ліщина** (курсант 3 курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства Харківського національного університету внутрішніх справ) обґрунтувала необхідність внесення змін до чинного законодавства, а саме доповнення розділу II Особливої частини КК статтею 144¹ «Незаконне донорство репродуктивних клітин».

О. Манзура (студентка III курсу Інституту економіки і права Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди) у своєму виступі «Диференціація кримінально-правової відповідальності за торгівлю людьми» підкреслила, що продаж людей – це незаконна діяльність, яка суперечить природі людини, яка народжується вільною. Тому примусово позбавляти людину свободи є неприпустимим. Під час дослідження торгівлі людьми як однієї із форм прояву суспільно небезпечного діяння, передбаченого ч. 1 ст. 149 КК України, доповідачкою було доведено, що підтвердженням цьому всьому є укладення договору купівлі-продажу, за яким одна сторона (продавець) зобов'язується передати у власність другій стороні (покупцеві) товар, а покупець, у свою чергу, зобов'язується прийняти і оплатити цей товар. Отже, людина у цьому разі стає «живим» товаром.

Д. Писаренко (студентка 2 курсу відділення «Правознавство» Академії адвокатури України) виступила з науковою доповіддю «Неправильна кваліфікація діяння за ст. 296 КК України при відсутності у такому діянні складу злочину, передбаченого цією статтею». У доповіді звертається увага на від-

сутність загальних правил кваліфікації у КК України. На прикладах судової практики розглядаються види неправильного застосування ст. 296 КК.

На пленарному засіданні конференції заслухано та обговорено 39 наукових доповідей. Зокрема, із цікавими результатами наукових досліджень виступили **Ю. Борисенко, Є. Кібець, Л. Рожак, М. Носкова, Л. Рудич, А. Сімакова, О. Калугіна, В. Найдіна, А. Осіпова, О. Витвіцька, М. Підлісний, Д. Беренов, І. Левандовська, Б. Гладких, А. Поклипач.**

Після закінчення пленарного засідання було розпочато роботу секцій, яка була продовжена і 22 травня. З науковими доповідями на засіданнях виступили 84 студента, зокрема: **В. Філіпенко, Я. Плевако, Л. Катеринчук, Д. Лучникова, О. Агаджанян, Н. Буряк, Т. Гавенко, Н. Головнін, А. Дерев'янка, О. Задерей, С. Калитка, А. Козарь, Д. Омельчак, М. Ориник, А. Прокофєва, Д. Салгалова, В. Сергієнко, Є. Чернишова.**

Необхідно зазначити, що кожний виступ студентів-доповідачів викликав інтерес як в учасників конференції, так й у студентів, які теж мали можливість спостерігати за процесом обговорення питань на студентському науковому форумі.

Після цього було проведено заключне пленарне засідання під головуванням заступників голови Оргкомітету, доктора юридичних наук, професора кафедри кримінального права № 1 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого **Л. М. Демидової**, кандидата юридичних наук, доцента кафедри кримінального права № 1 **В. М. Киричка**, відповідального секретаря, асистента кафедри кримінального права № 1 **Н. В. Невідомої** та членів Оргкомітету, студентів 3 курсу Інституту підготовки кадрів для органів прокуратури України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого **Д. Беренова** і **Б. Гладких.**

Про свої враження про конференцію розповив **П. Демчук** – студент 2 курсу юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка, який подякував за можливість взяти участь у такому ва-

жливому науковому студентському форумі та відмітив про високий науковий рівень дискусії, що відбулася на ньому.

На заключному пленарному засіданні також виступили заступники голови Оргкомітету **Л. М. Демидова** і **В. М. Киричко**, керівники секцій **Ю. Ю. Лемішко**, **І. А. Зінов'єва**, **Н. В. Невідома**, **Д. Беренов**, **Б. Гладких**, **М. Підлісний**, а також **А. Москвічова**.

Слід зазначити, що конференція мала науково-звітний характер. Під час конференції студенти доповідали про результати своєї науково-дослідницької діяльності за минулі роки. Такі форми наукової дискусії і співпраці стимулюють студентську молодь до творчого пошуку, зацікавлюють їх у науковій роботі.

До проведення конференції Оргкомітетом видано збірник тез наукових доповідей, що сприяло всебічному обговоренню позицій науковців-студентів та широкому обміну їх думками з багатьох питань обраної проблематики.

Робота конференції виявилася надзвичайно плідною і привернула до себе увагу студентства, викладачів кримінального права та інших зацікавлених осіб.

В. І. Тютюгін, професор, завідувач кафедри кримінального права № 1 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Л. М. Демидова, доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінального права № 1 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, керівник наукових робіт сектора дослідження кримінально-правових проблем боротьби зі злочинністю Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України